

Arne Ivarsson

Hänt i Holaveden

Hösten 2009 avslutade jag mitt skrivande om Stavabygden – gränsbygden. Det omfattar 26 byar med människor, händelser, vägar, odling och bebyggelsehistoria under 400 år. Biblioteket i Ödeshög har nu lagt ut detta på nätet. Det finns också för utlåning att läsa för den som inte har dator.

Det var mina ögon som satte stopp för skrivandet då. Att läsa arkivhandlingar kräver pigga ögon. Mina ögon orkade inte längre. Jag var tvungen att sätta punkt. Men i begränsad omfattning kan jag ändå fortsätta med skrivandet.

I mitt källmaterial i datorn, har jag mycket som jag kan fortsätta att arbeta med. Många människoöden finns lagrade i min dator. Jag vill gärna berätta mera om människor och händelser som jag förut bara nämnt i korthet. Hur många berättelser det blir, det får vi se.

Dessa människoöden och händelser är både från äldre och nyare tid.

I mer än 40 år har jag samlat på uppgifter från gamla tider. Det har varit om händelser, om gammal folktro, om troll och spöken, men framför allt har jag velat berätta om människoöden.

Hör gärna av dig och lämna synpunkter på mina berättelser.

Jönköping i juni 2011

Arne Ivarsson
Kungsgatan 13,
553 31 Jönköping,
Tel 036/71 32 33
(arnei-1@hotmail.com)

Dråpet i Gyllinge

Det spökar på Gyllinge gårde

Det spökar på Gyllinges gårde, utmed vägen mellan Gyllinge och Gåsabol. Ingen har kunnat beskriva spöket. Men det finns de som sett det.

Någon har berättat att *det inte gick att cykla förbi platsen, någon höll igen och man var tvungen att gå av cykeln och leda den en bit*. Så har det beskrivits.

Många äldre personer har berättat att det spökade på Gyllinges gårde. Spökplatser är ofta förknippade med allvarliga händelser förr i tiden. Dessa händelser har långt senare gett upphov till spökhistorier. Men fanns det några fakta bakom denna berättelse?

Jag har i många år forskat i min hembygds historia. Jag har inte funnit något i kyrkoböckerna som kunnat berätta om Gyllinges gården.

En tid trodde jag att spökplatsen låg närmare Flinkatorpet och Ärliatorpet just vid gränsen mot Stora Smedstorp. Dessa torp låg också utmed den gamla vägen mellan Gyllinge och Gåsabol. Där dog Johan Ärlig natten före julaftonen 1828. Han *frös ihjäl, inte långt från sin hydda, där han bodde ensam*. Var det kanske Johan Ärlig som spökade?

Hembygdsforskaren Harry Ström berättade en gång för mig om *häradsbosen* Kumling, som tagit livet av sin hustru. Vi talades vid ett par gånger om detta men Harry Ström avled innan vi hann bli färdiga.

Mordplatsen hade jag ingen upplysning om. Denna uppgift fick jag senare, i februari 2002. Yngve i Stavreberg ringde mig. Han hade då påmint sig något som hans far berättat för länge sedan. Det gällde Kumling som i Gyllinge hade slagit ihjäl sin hustru. Det skulle ha skett 1855.

Jag fick här en anledning att studera domböckerna för detta år. Jag fann vad jag sökte. Målet handlade om dråp och dråparen hette Kumling.

O
O

O

Onsdagen den 21 mars 1855 var häradsbosen Johan Peter Johansson Kumling med sin hustru, Maja Stina Håkansdotter, på uppdrag i Gyllinge. Besöket gällde Mellangården i Gyllinge hos Johannes Andersson och hans hustru Sara Alexandersdotter. Uppdraget var att dra huden av en häst. Sådant var häradsbosens, avdragarens ämbetsåliggande.

När jobbet var klart i Gyllinge begav de sig på hemväg. Det var vid fyratiden på eftermiddagen. De bodde i Sunneby och deras hemväg var vägen från Gyllinge till Gåsabol och sedan via Tällekullen hem till Sunneby. Men det rådde osämja mellan makarna. De grälade. Det gällde deras bostad i Sunneby och deras hyresvärd. Kumling var svartsjuk och arg. Han misstänkte sin hustru för otrohet och hans inre var i uppror. Han bestämde sig för att döda henne.

De hade kommit endast ett par hundra meter på vägen mot Gåsabol när Kumling tog upp en stor sten från ett stenrös. Med den slog han sin hustru i huvudet. Hon föll ihop och blev liggande på vägen. Han slog henne då ytterligare ett slag med stenen över hennes vänstra öga. Sedan gick han vidare. Hustrun låg kvar på vägen och han trodde att hon var död.

Han passerade Vassatorpet, Flinkatorpet och Ärliatorpet och kom in på Gåsabols marker. Han passerade första gården. I nästa gård lyste det i ladugården. Han mötte där bonden Johannes Vissman. För honom berättade Kumling att han slagit ihjäl sin hustru och att hon låg kvar på vägen mot Gyllinge. Han begärde att Vissman skulle föra honom till häktet.

Vissman uppgav att han av sjukdom var förhindrad till detta och Kumling vandrade då vidare. Han passerade Tällekullen, Kulhult, Harsbol och Bultsbol. Det var en vandring på mörka, dystra vägar.

När han kom till Gumby gick han in hos Johannes Persson. Denne frågade var han hade sin hustru. Kumling berättade då att *hon tagit en annan tur*.

Kumling kom inte förrän på morgonen nästa dag hem till Sunneby. Där berättade han för Peter Jonsson och hans hustru att han dagen innan slagit ihjäl sin hustru på Gyllinge gårde. Senare på dagen anmälde han sig för kronolänsmannen Moselius. Han erkände att han slagit ihjäl sin hustru och blev på egen begäran insatt i häradshäktet.

Lördagen den 24 mars 1855 sammanträdde Lysings häradsrätt med anledning av dråpet i Gyllinge.

Kumling fick först berätta om sig själv. Han berättade att han var född den 15 november 1821 på Allmänningen i Stora Åby socken. Hans föräldrar var avdragaren Johannes Kumling och Anna Brita Andersdotter. De levde fortfarande och bodde kvar där.

Han berättade att han i sin barndom fått hjälp av fattigvården fram till dess att han kunnat ta egen tjänst. Han hade sedan haft tjänst i Jonstorp och Ingabola. Därefter hade han en tid haft arbete i Stockholm.

Sedan flyttade han tillbaka till föräldrahemmet. Han blev då antagen till avdragare för Ödeshögs socken. Då gifte han sig också med Maja Stina Håkansdotter. Hon var änka efter avdragaren Karl Peter Johansson. Denne var Johan Peters äldre broder. Han gifte sig således med sin broders änka. Maja

Stina var 29 år äldre. Det var på det sättet som Kumling kom in i detta arbete. De gick omkring i socknen och arbetade tillsammans.

Kumling har inte åtalats för något brott *eller varit ute för annat äventyr än att matmodern under hans tjänst så förälskat sig i honom att hon följt Kumling till Stockholm. Efter en tids sammanlevnad där hade de åtskiljts.* Detta är Kumlings egna uppgifter.

Om det nu aktuella brottet berättade Kumling under tårar att Maja Stina Håkansdotter varit mera än 60 år gammal, grälaktig och begiven på starka drycker. Trots detta har han hållit henne lika kär, som om hon varit en ung, vacker flicka.

Vid jultiden för några månader sedan hade han fått skäl att misstänka henne för en brottslig bekantskap med Peter Persson i Sunneby, hos vilken de då bodde. De hade också grälat om detta. Kumling var förtvivlad av svartsjuka, helst som de låg i samma rum som Peter Persson.

För att försöka återkalla det goda förhållandet mellan dem flyttade de på måndagen från Peter Persson till Peter Jonsson, också i Sunneby.

Hustru var missbelåten med detta och grälade oavbrutet. Hon ville flytta tillbaka till Peter Persson. Kumling hotade henne då till livet men hon rättade sig ändå inte. Hon blev i högsta grad uppretad. Hans vrede hade inte heller stillats. Så var förhållandet dem emellan när de varit i Gyllinge och begav sig på hemväg. Hon hade då också fått några supar. Hon fälldes i början av deras vandring hemåt några förolämpande yttranden.

Som följd av dessa yttranden samt de skäl till svartsjuka som hon förut gett honom beslutade han sig för att dräpa henne. Han tog en större sten från ett stenrös och slog henne med stenen på hjässan. Hon stupade till marken och han antog att hon var död. Han gav henne ytterligare ett slag på vänstra sidan av huvudet, över ögat.

Kumling fortsatte sedan sin vandring och kom till Gåsabol. Där hade han för Vissman omtalat sitt brott, som han innerligen önskade få med livet sona. Men han tvingades att vandra vidare hemåt, ensam.

Rätten konstaterade att Maja Stina Håkansdotter inte hade någon känd släkting.

Därefter hölls vittnesförhör med bonden Johannes Vissman i Gåsabol, Johan Jonsson i Tällekullen, Karl Bank i Harsbol och Johannes Persson i Gumby, vidare med pigan Maja Lisa Persdotter och bonden Johannes Andersson i Gyllinge och Peter Jonsson vid Sunneby.

Johannes Vissman berättade att Kumling i onsdags mellan 4-5 på eftermiddagen kommit till honom och berättat att han slagit ihjäl sin hustru. Kumling hade också begärt att Vissman skulle föra honom till häktet. Vissman omtalade att han av sjukdom var förhindrad. Han såg att Kumling var ledsen när han begav sig från Gåsabol.

Johan Jonsson berättade att han och Karl Bank i torsdags medföljt fjärdingsmannen till Gyllinge. De hade där synat en sten nära ett stenröse. Sedan hade de hos Johannes Andersson i Gyllinge träffat Maja Stina Håkansdotter som då i det närmaste varit död. Hon hade ett hål över vänstra ögat samt två uppe i huvudet.

Karl Bank berättade lika med Johan Jonsson men uppgav att han sett Stina ha mer än ett hål i pannan och ett uppe i huvudet.

Johannes Persson berättade att Kumling på onsdagen kommit till honom. Han var då ovanligt tyst. På fråga var hustrun fanns hade han sagt att hon *tagit en annan tur*. Han hade också sagt att hustrun var *en len ranka, ovetting, stygg och begiven på fylleri*.

Peter Jonsson berättade att Kumling varit alltför enfaldig och beskedlig mot sin hustru, och att hon ständigt var böjd för gräl och begiven på starka drycker. När Kumling i måndags flyttade till vittnet hade Kumling uppgivit att hustrun haft brottsligt umgänge med deras förra värd, Peter Persson.

Pigan Maja Lisa Persdotter berättade att makarna Kumling i onsdags på eftermiddagen varit hos hennes husbonde Johannes Andersson. En stund efter att de gått därifrån hade en pojke omtalat att hustrun Kumling fanns ute på bygatan och behövde hjälp. Hon gick då ut och mötte där pigan Eva Lotta Johansdotter ledande hustru Kumling. Hon uppgav att hon blivit slagen av sin man och infördes i Johannes Anderssons stuga. Där vårdades hon till torsdagsaftonen, då hon avled.

Hon hade där legat som om hon sovit. Hon hade inte talat något sedan hon anträffades och då berättat om vad som hänt henne. Hon var blodig i ansiktet och hade ett hål över vänstra ögat samt ett uppe i huvudet.

Johannes Andersson, bonde i Mellangården i Gyllinge, berättade att han inte varit hemma under eftermiddagen den aktuella dagen. Han kom hem mellan 9-10 på kvällen. Då låg hustru Kumling och syntes ha en god sömn. Han hörde henne inte klaga. På torsdagsmorgonen försökte han tala med henne men fick inget svar. Han övervägde om hon skulle skjutsas till Ödeshög. Han hörde då omtalas att hon skulle blivit slagen av sin man med en sten på Gyllinge gårde. Han fann där en sten.

Vittnesmålen upplästes och erkändes vara riktigt antecknade. Men Maja Lisa Persdotter påpekade att hon hört hustru Kumling uppge att hon fått ett slag i huvudet och ett för bröstet.

Den av Johannes Andersson uppvisade stenen med vilken Kumling erkände sig ha dräpt sin hustru, var ungefär tolv tum lång, 6 tum bred och 4 tum tjock.

Rannsakingarna fortsattes den 7 april och därefter den 25 april 1855. Kumling förvarades under tiden i länshäktet.

Läkarundersökningen företogs i sockenstugukammaren vid Ödeshögs kyrka den 28 mars 1855. Av protokollet framgår följande:

Efter att hava levat mycket illa tillsammans med hustrun, som skall hava varit 60 år gammal, begiven på brännvin och därjämte otrogen, skall avdragaren Johan Peter Johansson Kumling onsdagen den 21 mars i sällskap med sin hustru ha varit i Gyllinge by på förrättning. När de omkring kl. 4 på em. var på hemväg hade makarna Kumling kommit i gräl, och då gumman som på stället fått ett par supar, på vanligt sätt blev kaxig och förolämpande hade mannen från ett stenrös tagit en större sten och givit henne ett slag i huvudet så att hon nedfallit sanslös på marken. Då Johansson märkte, att hon rörde på ena foten, gav han, enligt egen uppgift för att förkorta lidandet ett slag till med samma sten. Han trodde sedan att hon var död och begav sig skyndsamt till närbelägna gården Gåsabol. Där hade han för bonden Johan Vissman meddelat händelsen och påyrkat att Vissman skulle följa honom till kronolänsmannen, där han själv ville angiva sitt brott. Men då denne inte hade tid har Johansson bett Vissman ombestyras, att hustrun bleve från stället avhämtad. Men även det har han inte brytt sig om. Emellertid hade hustrun återfått medvetandet och återvänt till Gyllinge. Där har hon berättat att hennes man slagit henne i huvudet med en stor sten. Hon blev uppvärmd och nedbäddad i en soffa, där hon tycktes finna sig gott. Men påföljande morgon den 22 mars befanns hon vara död. Mannen Johansson fullföljde sitt angivande och är nu åtalad.

Detta var läkarens berättelse, förmodligen grundat på vad länsman Moselius berättat för honom.

Från läkarundersökningen hämtar vi följande:

Yttre besiktningen visar en blånad omkring högra ögat och själva ögat blodsprängt, snett över vänstra ögat ett sår av en bankostyvers storlek, betydlig blånad omkring det och detsamma mycket blodsprängt. Levrat blod i näsborrarna. Över vänstra kindbenet också en blånad ävensom under högra bröstet svåra, tvärhands vidd. För övrigt inget anmärkningsvärt vid yttre besiktningen.

Inre besiktningen visade mycket blod under och omkring såret i huvudet. Huvudskålen var krossad i flera bitar på en yta av 2 x 1½ tum. I bröstregionen var andra, tredje, fjärde, femte och sjätte revbenen på höger sida avbrutna. Det konstaterades inre och yttre blodutgjutning.

På grund av skadorna uttalade läkaren att Maja Stina Håkansdotter dött av frakturerna på kraniet med påföljande blödningar samt av frakturerna på revbenen med de blödningar och inflammation som där blivit. Skadorna hade tillkommit genom den misshandel som hon dagen före sin död, den 21 mars utsatts för av sin man då han efter sin egen bekännelse slagit henne i huvudet ett par gånger med en stor sten.

Den 28 april 1855 dömde Häradsrätten Kumling för dråp att mista livet genom halshuggning. Denna dom skulle underställas Göta Hovrätt.

Den 30 juni 1855 höll Lysings Häradsrätt på begäran av Göta Hovrätt kompletterande vittnesförhör.

Pigan Eva Lotta Johansdotter berättade att hon onsdagen den 21 mars på eftermiddagen fick kännedom om att en kvinna fanns ute på gården och att hon illa jämrade sig. Hon anträffade där hustrun Kumling, blödande ur flera sår på huvudet. Hon hjälpte henne in i Johannes Anderssons bostad i Gyllinge. Där fick hon vid spiselvärm sig. Hon var alldeles förfrusen. Sedan tog de av en del av kläderna och bäddade ned henne i en säng. Hon hade där legat tyst och stilla.

Peter Jonsson berättade att makarna Kumling tidigare bott sex eller sju veckor hos honom samt också de fem sista dagarna före dråpet. Kumlings hustru var begiven på starka drycker. När hon var överlastad grälade hon oupphörligen på Kumling. På grund härav hade de fått flytta från Peter Jonssons bostad. De hade sedan bott hos Peter Persson på Sunneby ägor till mitten av mars. Då hade Kumling kommit till honom och bett att de på nytt skulle få bo hos honom. Kumling hade då också berättat att hustrun plögade brottsligt umgänge med Peter Persson.

Häradsrättens dom stod fast men målet underställdes på nytt Göta Hovrätt.

Även Göta Hovrätt dömde Kumling att mista livet genom halshuggning.

Förmodligen fick Kumling hjälp med att ansöka om nåd hos Konungen. En sådan skrivelse kom till Kungl. Maj:t den 16 oktober 1855. Vi kan anta att Kumling under tiden fick sitta på länshäktet i Linköping.

Den 4 februari 1856 har beslut från Konungen kommit.

Det konstaterades att beslutet i Göta Hovrätt varit på lag grundat. Men med avseende på förekomna omständigheter har Konungen av nåd förskonat Kumling från straffet och tillåtit att han må i stället umgälla sitt brott med tjugoåtta dagars fängelse vid vatten och bröd samt tio års straffarbete. Beslutet undertecknades på Stockholms slott den 7 januari 1856

Här skulle berättelsen om dråpet i Gyllinge kunna sluta. Men vi bör titta lite närmare på denne man, Bosa-Johan, som kanske var hans vardagliga namn.

Vi kan anta att han började avtjäna sitt straff i februari 1856. Först 30 dagar på vatten och bröd, sedan tio års straffarbete. Detta betyder att han någon gång 1866 borde ha återkommit till sin hembygd. Men han tycks ha varit obefintlig.

Enligt prästen i Stora Åby inskrevs han i kyrkoboken 14 januari 1902 efter att han i många år varit oskriven. Han intogs i Åby fattighus och dog där den 10 januari 1906.

rädd och satte av hemåt i full fart och läste "Fader vår som är i himlen, helgat varde ditt namn.

Bosa-Johan fick senare vara med om att rädda en människa från en säker död.

Morbror Gustaf Hall berättade för mej: *Jag skulle till Givetorp och var på väg över Lorasjön. Jag åkte med en sparkstötting och åkte rätt i en vak. Jag kämpade för att komma upp, men förstod snart att jag inte skulle kunna ta mig upp. Det blev allt kallare och allt hemskare. Livet låg bakom mig och allt som jag gjort orätt kom hastigt för mig och framför låg helvetet. Nu måste jag dö. Han skrek så förskräckligt att det hördes ända till Tjurtorp, men de kunde inte komma ända till sjön. Så ingen var på väg att hjälpa.*

Men Johan som kallades "Bose" var av en tillfällighet ute. Vägen till Gustaf i vaken var lång men han hann i tid. Johan hade en trinna med sig och utan den hade han aldrig fått upp den tunge Gustaf Hall med sina blöta kläder och vattenfyllda stövlar ur vaken.

O

O

O

I en torpinventering för Stora Åby socken, nr 2741 har upptagits en backstuga på gården Nybygget i Göleryd. Kumling står uppgiven som sista boende där.

Närmare beskrivning:

274. Göleryd

En koja i skogen på Göleryds ägor. Sista boende.

Johan Petter Johansson/Kumling född 1821 död 1906

i Åby fattighus.

Belägen cirka 750 meter öster Högstorp på en bergshöjd

Några syrener står där och påminner om platsen.

Arne Ivarsson